

II. SAMOBLUD — GRIJEH ILI NUŽDA

Piše neki vjernik kako mu smeta što razni pisci rado zalaze na područje teologije iako nijesu kompetentni, jer naprosto ne znaju. Možda su učili samo fiziologiju, pa i osjećaj ili pojam grijeha svode na morbidni kompleks grešnosti, na pogibeljnu iluziju ili halucinaciju. Za njih je samoblud nedužna seksualna radnja kojom se dolazi do zadovoljenja i orgazma bez partnera. Ona je dapače i potrebna kao sredstvo splasnuća psihofizioloških čvorova ili kompleksa. O nekoj odgovornosti pred sudištem savjesti, dosljedno pred sudištem moralnog Zakonodavca — ni govora. Još više: u prilog toga mišljenja navodi se učestalost toga postupka. Ta učestalost ili rasprostranjenost kao da nam govori o nekoj sili, nuždi, fatalnosti kojoj se ne može izbjeći, činjenici koja je kao opće važeći fenomen, zakon. Tu bi vrijedila ona Augustinova da kršćanina čeka najteža borba na području spolnosti, gdje je svakidašnja borba, rijetka pobjeda.¹ Konačno: taj nered hara osobito u doba puberteta, a to je doba nestalnosti, promjena, jakog rada hormonalnih žlijezda itd. Smije li se smatrati, zaključuje taj vjernik, da iako postupak moramo diskvalificirati, ipak da ga moramo prikazivati manjim neredom stoga što kod samobluda nedostaje ona sloboda, uviđavnost i hotičnost, što se zahtijeva za teški grijeh?²

ODGOVOR

Svakako, fenomen samobluda³ spada na područje pojedinačne savjesti tako da svako dijagnosticiranje o opstojnosti samobluda kod pojedinca ne prelazi granice slutnje ili više-manje neosnovane sumnje. Razumljivo da pacijent ili počinitelj prikriva takav postupak, jer ga po prirodi smatra manje časnim.

Rasprostranjenost. I umjereni katolički pisci priznaju da od onih koji su anketirani da li su bilo kada i bilo kako pribjegli postupku samobluda, odgovor iznosi postotak od 90—95%. Razumije se, to vrijedi osobito za vrijeme puberteta.⁴ Prema statistikama profanih pisaca postotak je još veći.⁵

Porijeklo. Govori se da se dugo vremena smatralo da je samoblud bolest svoje vrste. Ispoljuje se, naime, fizički, recimo rukom, ili instrumentom kod vaginalnog samobluda. »Na početku ovoga stoljeća počinje se na onaniju (samoblud) gledati kao na sekundarnu pojavu; smatra se da je onanija samo simptom, izraz neriješene seksualne krize ili neuroze«.⁶

Ako se pojavi kod malog djeteta, neki govore da se radi o psihopatološkoj dispoziciji. Nju će zla navika potencirati. To znači da ima slučajeva kada

1. SV. AUGUSTIN piše: »Inter omnia christianorum certamina sola duriora sunt praelia castitatis, ubi quotidiana est pugna, et rara victoria«. SERMO 293; PL 39, 2302.

2. DR. HESNARD pokušao je prikazati da u pitanju grijeha nema mjesta odgovornosti jer da je grijeh kao neki morbidni defekt. Knjige Hesnarda stavljene su na INDEX god. 1956.

3. U medicinskoj literaturi, npr. **Medicinska enciklopedija**, Zagreb 1963, sv. 7 str. 433 upotrebljava se izraz »onanija«. U teološkoj literaturi pod tim izrazom razumijevaju se seksualni kontraceptivni snošaji. — Često se govori o masturbaciji ili helromaniji, jer se spolni organi podražuju ponajčešće rukom. — Poljski liječnik Kurkiewicz upotrijebio je izraz »apsacija«, jer je kod samobluda bitna seksualna usamljenost. — Latinski je izraz »mollities«, kao mekoptnost, popustljivost tijelu, mlitavost.

4. L. J. SUENENS, *Amour et maîtrise de soi*, Bruxelles 1960, str. 88.

5. **Medicin. enc.**, nav. mj. str. 434. navodi da muškarci najviše onaniraju u doba puberteta, žene kasnije — poslije sklopljena braka.

6. **Med. enc.**, str. 434.

je samoblud simptom seksualne neuroze, možda neke prisile, pri čemu je subjekt u okolnostima koje olakšavaju njegovu odgovornost.⁷ Prema tome moderna psihologija otkriva porijeklo samobluda u raznim dubinskim anomalijama. Samoblud bi bio simptom nekog patološkog, podsvijesnog stanja.

Recimo to jasnije. Subjekt osjeća zov seksualne ljubavi. Osjeća pritisak spolnog nagona. Taj unutarnji »psihički čvor« stvara u njemu seksualnu napetost. Ako taj subjekt ne može odgovoriti zovu, ne može doživjeti spolni doživljaj, on će se osloboditi unutarnjeg konflikta samobludom. Time će se osloboditi pritiska.

A zar nije istina da mnogi pacijenti trpe od usamljenosti, od neprijatne okoline? Takvi će se lako povući u sebe. Život ih lišava zakonitih ugodnosti. Možda ne nalaze nikakva zadovoljenja u društvu. Vrlo lako će pribjeći samobludu da nađu kompensaciju ili naknadu za ono što im život i društvo uskraćuju. Razumljivo da po ovom tumačenju samoblud često vlada kod onih koji provode zatvoren život, život izoliran od drugih ljudi, od zadovoljenja zakonitih osjećaja. Prisilna apstinencija velik je izazov neudovoljenu nagonu. Erotična usamljenost također do toga lako dovede.

Sve ovo još ne znači da je porijeklo samobluda isključivo pitanje fiziološke ili psihične nužde. Ne, čovjek posjeduje svoju specifičnu narav. Ta narav je obdarena karakteristikom razumnosti. A razumnost uviđa zakone svrshovitosti. Razum otkriva da je spolni nagon usmjeren prema čuvanju i umnažanju ljudskog roda. Zloupotreba toga nagona vrijeđa usmjerenost prirode. Čovjek pak posjeduje i slobodu samoodređenja, on u zbilji može postati žrtvom neuredna nagona, a može ostati suverenim gospodarom nad nižim protjevima, tj. može sačuvati svoj suverenitet razumnog stvorenja, gospodara svojih nagona.

Katolička moralika porijeklo samobluda traži u tom nepodudaranju čovjeka s normom morala. Kao što može nekoga okriviti radi neuredna zadovoljenja nagona za jelom ili za samoodržanjem, tako slično ga može okriviti radi neuredna zadovoljenja spolnog nagona. Razumije se: ukoliko se ne radi o patološkom slučaju, o nekoj fiziološkoj ili psihičkoj nuždi. U tom slučaju nema ni odgovornosti.

Najčešće porijeklo samobluda nalazi se, dakle, u slaboj čovječjoj volji. Priznajmo da toj slaboj volji dolazi kao potencirani izvor samobluda kao primjer izvana, zavođenje, razni izvanjski nadražaji, kao seksualne predodžbe, knjige, slike itd.

Posljedice. Mora se priznati da je stanovita vjerska literatura u ovom pitanju dosta pretjerala. Stil kojim je npr. Toth u djelu **PROLJETNE OLUJE** opisao posljedice samobluda djeluju kao neka avet, strašilo zlokobnog misterija. Veliko je pitanje da li takva literatura seksualne pedagogije doista koristi. Svakako, takvo ovijanje pojave u »crno otajstvo« može lako uroditi raznim unutarnjim kompleksima. Ne može se ipak zaniijekati da kod nekih pacijenata sličan stil može imati i pozitivnih strana.

Liječnici ipak i danas priznavaju da samoblud »može pod stanovitim okolnostima imati direktnih posljedica kao što su defloracija, povreda geni-

7. Na ovo bi morali paziti ispovjednici da ne savjetuju neadekvatne lijekove; da ne očekuju jednostavno Božju intervenciju čudesnim zahvatom u prirodni kurs subjekta. Bolesni tipovi ne mogu biti posve odgovorni. Bolest treba liječiti odgovarajućim sredstvima.

taliya, različite upale«. Također je značajno da samoblud »može poprimiti karakter narkomanije i time retrogradno utjecati na formiranje ličnosti i tok neuroze«. ⁸

Sigurno je, prema tome, kada samoblud uzme veće razmjere, kada postane nekom opsesijom, da može proizvesti zle učinke, koje neće proizvesti slučajni ili prolazni samoblud. Svaka je navika kao tiranin koji ruši carstvo razuma, škodi ekvilibriju duše i tijela.

I prolazni samoblud škodi karakteru, formiranju ličnosti. Pacijent dolazi u sukob s postulatima razuma, ako je vjernik sukobljuje se također s idejom grešnosti. To ga prisiljava da se povuče u svoju nutrinu, da bude nepovjerljiv. Njegov postupak ga prenosi u nerealni svijet, u sanjarenje, predodžbu shvaća za zbilju. S tih razloga takav subjekt postaje rastresen, nepažljiv, tvrdo glav. Gubi zanimanje za više ideale, postaje apatičan. Dogodi se da oni koji su su se podali navici samobluda izgube smisao za ženidbom, kao pravim putem ostvarenja pravilnih seksualnih poziva.

Zaključimo: nitko ne može poreći da samoblud ne proizvodi neke negativne učinke na čovječju ličnost, osobito ako se radi o habitualnom samobludu. Svaka zla navika koči sklonost čovječju na dobro. Još više: ona lišava čovjeka ljepote, harmonije, načina u nastupu i sl.⁹

Kvalifikacija. Radi se, svakako, o nekoj inverziji prirode. U samobludu čovjek popušta osobnom seksualnom nagonu. Postavlja osobni seksualni nagon na najviše mjesto. Seksualni užitak postaje za njega ciljem. Mjesto da seksualni nagon služi čovječanstvu, množenju života — u samobludu taj nagon služi samo pojedincu.

Kompletna uporaba spolne sposobnosti van zakonita braka znači uzurpiranje uporabe iste spolne sposobnosti. Čovjek nije nerazumno živo biće. Pravo i sposobnost spolne uporabe regulira se prirodnim moralnim zakonom. Taj zakon ga ovlašćuje da se spolnim nagonom služi u granicama prirode, prema cilju što mu je ista priroda odredila, a to je u zakonitu braku, u svrhu rađanja i odgajanja djece. Iz ovoga slijedi da samoblud moramo kvalificirati kao čin koji prelazi granice dopuštenosti, prelazi mjeru, protivi se razumu, dolazi u sukob s prirodnim usmjerenjem.¹⁰ Kratko možemo reći: samoblud predstavlja čin po objektu diskvalificiran s moralnog gledišta.

Uzatudno je pravdati se da samoblud ne škodi bližnjemu. Da, ali škodi onomu koji ga prakticira. On je dužan sebe ljubiti onom pravilnom ljubavi koja od njega odstranjuje sve što mu škodi duši i tijelu. Čuvati ravnotežu duha, suverenitet razumne naravi — to je tvoj poziv čovjeka. Samoblud te umanjuje pred tvojim očima. Stvara u tebi neki razdor, borbu višeg i nižeg dijela u tvom biću.

Kršćanstvo shvaća čovjeka integralno. Ono ne može čovjeka shvatiti kao da nije nikomu odgovoran. Svi slojevi bivstva imaju svoje zakone. Imaju in i sve djelatnosti što su podložne moralu, a to je svaka djelatnost u kojoj je čovjek svjestan što čini, koju hotice i slobodno čini. Tko niječe vrednote kreposti (i milosti), tko čovjeka odstranjuje od podložnosti Stvoritelju — ra-

8. Med. enc., nav. mj. str. 435.

9. SV. TOMA, 1—II, 85, 4.

10. PIJU XII u govoru 19. V 1956, ASS XLVIII (1956) 467—474.

zumljivo da će stvoriti svoje hipoteze o kvalifikaciji samobluda, ali ta će aksiologija biti nepotpuna, kriva .

Odgovornost. Današnja moralka više svraća pažnju na promatranje nekih grijeha sa stanovišta subjekta. Promatranje grijeha sa stanovišta objektivne specifikacije (uspoređujući npr. samoblud s vanbračnim privilegom reći ćemo da se više protivi razumu, ali da ne dolazi u sukob s dužnom ljubavi prema bližnjemu) ostat će uvijek prevažan posao za sistematsku moralku. Doktrinarno smo pozvani da odredimo svakom grijehu mjesto na ljestvici negativnih pojava. Jedan će biti više, drugi će biti manje u sukobu s prirodom.

Očito je da samoblud po svom nastupu nosi neke olakšavajuće okolnosti. On se počesto događa u doba puberteta. A to je doba promjene, nestalnosti, bujnosti osjećaja, unutarnjih sukoba, fizioloških previranja. Samoblud dolazi od unutarnjih konflikata, plod je neke neravnoteže, time ga ubrajamo u neku vrst »*passionis antecedentis*« — prethodnog čuvstva ili emocije, što umanjuje čovječje samoodređenje.

Stara je, klasična nauka katoličkih teologa da su grijesi tijela tj. grijesi slabosti, manje teški nego li grijesi duha (npr. oholost, zavist i sl.) Ti grijesi sprečavaju, slabe ono normalno funkcioniranje razuma i volje. Tu je nalazio neko opravdanje ili olakšanje grijehu i S. Pavao (Rim 7,23), jer je sebe osjećao kao poprište borbe između zakona Božjega i zakona grijeha. Zakon grijeha je činjenica. »Svakoga kuša njegova vlastita požuda, koja ga povlači i mami« (Jak 1,14). Manja je, dakle, odgovornost subjekta za samoblud negoli za neke druge neredе.

Ne možemo pak dignuti svaku odgovornost za samoblud pred moralnim sudištem. I u doba puberteta pacijent upoznaje da je samoblud čin vrijedan diskvalifikacije. Srami ga se, skriva ga, želi se pokazati gospodarom spolnog nagona. Lako doznaje da i civilni zakoni kažnjavaju neka izopačenja spolnog nagona npr. na javnim mjestima, između istospolnih, s maloljetnicima.

Dokaz za neku krivnju nalazimo i u tome što pojedinac ne dolazi do samobluda odjednom. Svaki pojedinac prolazi fazu razmišljanja, unutarnje borbe između DA i NE, dok se ne odluči na takav postupak. Bez sumnje je da spolni nagon ne pritiska svakoga na isti način, ali svaki normalan čovjek, svaki zdravi mladić i djevojka mogu odolijevati tom nagonu. Netom su uočili da je samoblud zao čin, netom su pozitivno posumnjali u dopuštenost toga postupka, oni su sami sebe učinili odgovornima ako postanu njegovim žrtvama.

Profilaksa. Zanimljivo s kakvom površnošću neki liječnici zabacuju moralna sredstva odgoja volje, svladavanja spolnih prohtjeva, jer da se »takvim mjerama neurotična ličnost najčešće još više opterećuje i sputava.«¹¹ To bi značilo da najmoćnija sredstva moralnog odgoja treba proglasiti nedoraslima. A ipak će isti ti liječnici reći da treba pacijentima podizati samosvijest, privikavati ih da stiču pozitivne navike, da čeliče svoju volju te uzmognu biti korisni članovi ljudskog društva, da ne slijede porive samozivosti itd.

I katolička moralka može potpisati istinu da treba ići za tim kako će svaki pacijent samobluda preorijentirati svoju nutrinu. On mora stvarati dispoziciju da se u njemu razvije prava ljubav prema Bogu, sebi i bližnjemu. Mora se uvoditi u realni svijet, zabacivati beskorisno sanjarenje. Sticati povjerenje

11. Med. enc., str. 435.

u ljude, upotrebljavati svoju snagu za dobro svoje i za dobro zajednice. Raditi. Raditi strastveno.

Slažem se s mišljenjem da je »pouzdana sredstvo i terapije i preventive otklanjanje pažnje poticanjem na aktivnost i stvaralaštvo«. Također je ispravno reći da u seksualnom odgoju »glavno je izbjegavati dramatizacije, ublaživati strah ... aktiviranjem pozitivnih sklonosti.«¹²

Ako bismo dopustili da sredstva seksualne pedagogije kako ih iznosi katolička pedagogija doista još više opterećuju i sputavaju — to bismo morali reći za svaku pedagogiju, jer svaka pedagogija iznosi direktive kako će se volja odgajanikova čeličiti, kako se mora podizati svijest, kočiti negativne prohtjeve, nagrađivati i kažnjavati primjerenim nagradama i kaznama itd. Što vrijedi za jedno područje, vrijedi i za drugo.

U istom smislu recimo da prigoda čini lupeža. Prigoda je, ili napast, dvostruka. Unutarnja je poticaj na samoblud, vanjska je kao neka pomoć da se do samobluda lako dođe. Važno je za seksualnu pedagogiju: da se unutarnji poticaj na samoblud smanjuje zdravom fizičkom, intelektualnom i moralnom higijenom, kao i to da se vanjske prigode na samoblud spriječe zdravom socijalnom higijenom.¹³ Ne možemo reći da je zdrava higijena, koju neki liječnici savjetuju, naime da pacijenti mogu popuštati samobludu, ali ne preko mjere. To pokazuje da ne shvaćaju ono što sami prikazuju kao neki deformitet koji treba liječiti.

Teološki pogled. Ovaj je determiniran Šestom zapovijedi Dekaloga. Ona zabranjuje svaku zloupotrebu spolnog nagona. Samoblud se smatra grijehom, jer je prekršaj Božje zapovijedi.

Današnja moralka predočuje i Šestu zapovijed Dekaloga tako da se u njoj uoči pozitivni smisao.¹⁴ Uvijek, dosljedno, naučava da i samoblud spada u grijeh koji imaju manje grešnosti, jer žestoko vuku na grijeh, ali ne može samobludu zaniijekati karakteristiku grešnosti. Protivi se Božjem zakonu — grijeh je, tj. prekršaj Božje volje, otpor Njegovoj zamisli, rušenje prirodnog finaliteta, kako je rečeno gore.

Ispovjednik mora biti na čistu da u mnogim slučajevima penitent vrši samoblud kao neki »automatizam«. Prije svega, naime, mora ispovjednik znati da li je uopće penitent bio pri svijesti potrebnoj da sagriješi teško. Da li je bio slobodan. Da li je radio iz unutarnje pobude, hotice, ili više prisiljeno.

Nema govora da bi katolička moralka u tome zauzela neko blaže gledište. Samoblud je čin po svom objektu vrijedan diskvalifikacije, zao. Tako je zao da ga ni terapijske svrhe ne mogu opravdati.¹⁵ Zabranjen je samoblud u svrhu umjetne oplodnje, zabranjen u svrhu nekih liječenja (Denz 3684).

Van svake je sumnje da danas ispovjednik mora budno paziti da ne postupa s penitentom što se ispovijeda za samoblud kao da tu pred njim kleči čin samobluda, koji će odmah osuditi prema ljestvici kršćanskih vrednota, prema Dekalogu. Pred njim kleči OVAJ samobludnik, koji je izvršio samoblud pod raznim okolnostima. A okolnosti mogu mnogo u ljudskom činu. Umanjiti ga dotle da uopće dignu odgovornost. Ispovjednici koji put kao da zaborave razliku između te objektivne i subjektivne specifikacije, a taj je zaborav sud-

12. Isto mjesto.

13. J. LECLERCO, *Essais de mor. Cath.* IV, str. 198—199, izdanje Pariz god. 1955.

14. B. Smotra, 1964, str. 203 i slijed.

15. PIJO XII u govoru kako u bilj. 10 i još u govoru 8. X 1953, u AAS, 45- 1953 — str. 673 i slijed.

bonosan. — Zaborave također da su grijesi slabosti lakše naravi negoli su oholost, zavist, mržnja i sl. — Zaborave da navika može mnogo umanjiti odgovornost, pa i navika samobluda, kao i navika psovke.

Moram ovdje istaknuti jedan detalj. Neki liječnik piše da je i sv. Toma pokazao osobito razumijevanje za ovaj grijeh, te da ga blago shvaća. — Moram naime reći da sv. Toma doista pokazuje razumijevanje kada samoblud uočuje kao pitanje pacijenta bez partnera. S tog gledišta samoblud se tiče samog abutenta, dok vanbračni prileg ili preljubni prileg unosi nered u ljudske odnose, uključuje partnere.¹⁶ Sa socijalnog gledišta samoblud je manji nered negoli vanbračni prileg ili preljub. Kada, dakle, taj liječnik upotrebljava tekst Sv. Tome u svrhu minimiziranja neurednosti što se krije u samobludu,¹⁷ očigledno je da miješa individualni aspekt sa socijalnim. Shvatljivo je da samoblud s tog gledišta bude manje razoran, ali iz toga ne slijedi da je time samoblud preporučljiv ili naivan postupak nametnut uvijek iznutra ili izvana. Zdrav čovjek u većini slučajeva je odgovoran, recimo, možda smanjenom odgovornošću, ali odgovornost redovito ostaje.

Dvije se stvari sobito nameću ispovjedniku: **prvo**, da ne zaborave opomenu sv. Alfonsa da je dovoljna solidna vjerojatnost da se ustvrdi da je grijeh teške prirode; **drugo**, da ne izriče nad penitentom riječi osude, da ne baca strijele prijetnja, jer uvijek će samo Bog moći tačno odmjeriti čovječju krivnju u misteriju grijeha.

Neka, konačno, nitko ne zamjera katoličkoj moralci ako za profilaksu samobluda upotrebljava i nadnaravna sredstva. Povijest pokazuje kako su Isповijed, Pričest i ostala sredstva milosnog odgoja preobrazila duše penitenata i dovela ih na put prave ljubavi. Sakramenti su ljude doista doveli do toga da shvate svoj životni poziv, da se afirmiraju, da efikasno djeluju kao ljudi i kao kršćani u historijskom momentu gdje ih je Providnost postavila. Katolička seksualna pedagogija nema u tome ništa promijeniti, nego samo još više naglašavati potrebu da se pitanje samobluda riješi integralno, tj. i u perspektivi života preko groba.

Dr J. Kuničić

III. PRIGODNI GREŠNICI (OCCASIONARI)

Petrović Petar, od 50 godina, imao je ženu i četvero odrasle djece. Žena je bila bolesna, pa je morao držati i kućnu pomoćnicu. Po nesreći žena je poslije duge bolesti i umrla. Ostao je sada Petrović s kućnom pomoćnicom u kući sam, a djeca su učila u nekom gradu i dolazila kući samo za praznike.

Među Petrom i djevojkom razvilo se prijateljstvo, jer je i on želio da uzme opet ženu, a i njoj je bilo drago da dobije imućna druga i osigura svoju starost.

To prijateljstvo dovelo je do prvih nepristojnih dodira. Za Uskrs oboje su pošli na ispovijed, jer je Petar bio dobar kršćanin.

Ispovjednik se našao u neprilici: uvidio je odmah bližu grešnu prigodu pa im naredi da se moraju rastaviti. On se osobito pravdao da ne može živjeti

16. SV. TOMA II—II, 154, 12 ad 3.

17. Med. enc., str. 434.